

Лі А. К.

Аспірант ДУ

«Інституту досліджень науково-технічного
потенціалу та історії науки
ім. Г.М. Доброва» НАН України
(Київ)

Перспективи створення й функціонування ринку прав інтелектуальної власності в Україні

У Британії культурні індустрії генерують більше \$150 мільярдів річного доходу (2001 р.), що становить майже 10% національного ВВП та перевищує доходи від сільського господарства або видобутку корисних копалин [1]. Згідно доповіді британського Centre for Business and Economic Research (CEBR) у 2013 році внесок індустрії мистецтва і культури в працевлаштування з урахуванням прямих, непрямих і індукованих впливів становив 259 000 робочих місць з повною зайнятістю[2].

Через сімнадцять років незалежності Рада національної безпеки і оборони України 21.11.2008 р. в доповідній записці «Про право і захист інтелектуальної власності та посилення її ролі у формуванні національного багатства України» була змушена визнати: «Інтелектуальна власність не виконує роль ресурсу в системі формування національного багатства і не впливає суттєво на рівень технологічної безпеки держави, її конкурентоспроможність. При середньому показнику в країнах ЄС де обсяги нематеріальних активів складають 50-80 % від балансової вартості підприємств і організацій, в Україні вони не перевищують 1,5 % вартості основних засобів, в той час, як за підрахунками експертів реальна вартість таких активів становить не менше 15 млрд грн., а потенційно можливі обсяги таких активів досягають 200 млрд дол США»[3]. На сьогодні ситуація не помінялась.

Чому ж так сталося...

Об'єкти авторських і/або суміжних прав в господарському обороті держави можуть використовуватися виключно в якості нематеріальних активів.

Для введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності, наказом Міністерства фінансів України N 242 від 18.10.99 р. було за-

тверджене Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 р. за N 750/4043. Установити, що вказане Положення (стандарт) 8 застосовується щодо обліку операцій, які відбуваються з 2000 року. Передбачити, що інші нормативні акти Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку діють у частині, що не суперечить Положенню (стандарту) 8, – вказано цим наказом.

Наказом Міністерство фінансів України 22.11.2004 N 732 було затверджено типові форми первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів/Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2004 р. за N 1580/10179.

Для використання нематеріальних активів бюджетними установами Наказом Міністерства фінансів України 12.10.2010 № 1202 було затверджено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи»[4].

Щоб використовувати в господарському обігу об'єкти авторських і/або суміжних прав, керівники і бухгалтери бюджетних установ, згідно ст.8, ст.9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[5], повинні забезпечити виконання і керуватись:

1. Наказом Мінфіну № 879 02.09.2014 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»[6] Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 жовтня 2014 р. за № 1365/261425.
2. Наказом Фонду державного майна України від 13.12.2005 N 3162 «Про затвердження Порядку визначення оціночної вартості об'єктів права інтелектуальної власності, що перебувають у державній власності або були створені (придбані) за державні кошти, з метою зарахування на бухгалтерський облік»[7].
3. Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи».
4. Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку нематеріальних активів суб'єктів державного сектору, Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 23 січня 2015 року № 11[8].

Керівники і бухгалтери суб'єктів господарювання приватного сектору, згідно ст.8, ст.9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», повинні забезпечити виконання і керуватись:

1. Наказом Мініфіну № 879 02.09.2014 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»/ Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 жовтня 2014 р. за № 1365/261425.
2. Наказом Міністерства фінансів України N 242 від 18.10.99, яким затверджено «Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи».
3. Наказом Міністерство фінансів України 22.11.2004 N 732 що затверджено типові форми первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів/Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2004 р. за N 1580/10179.

На перший погляд всіх документів, які забезпечують господарський обіг об'єктів авторських і/або суміжних прав достатньо але...

Але жоден керівник державної установи або суб'єкту господарювання приватного сектору ніколи цих вимог нормативних актів і законодавства України не виконували з 2000 року до сьогодні... Дев'ятнадцять (19) років!!! В Україні інтелектуальна власність не використовується в господарському обігу держави в якості нематеріальних активів. Всі об'єкти авторських і/або суміжних прав використовуються в тіні, що дозволяє не сплачувати авторам і виконавцям винагороду за продаж (відчуження) їх майнових прав та за використання їх творів і виконань.

Всім відомі наслідки у випадку виявлення факту використання необлікованих нафтопродуктів або горілочних виробів, що не стоять на обліку, – конфіскація і штрафні санкції. В Україні не зафіксовано жодного випадку штрафних санкцій покладених на театр, науковий або навчальний заклад за бездогвірне використання тих об'єктів авторських і суміжних прав, що не стоять на обліку цих суб'єктів. Жоден заклад вищої освіти не має в реєстрах обліку власних лекцій. Жоден театр не має на балансі авторські і суміжні права своїх працівників. Жодна наукова установа не оцінила і не поставила на облік статті своїх науковців, результати їх розробок, які є об'єктами ІВ та створені за бюджетним фінансуванням.

Жодних санкцій щодо керівників і бухгалтерів театральних-концертних організацій, установ науки і освіти, які не виконували вищезгадані нормативні акти, не здійснено. З цього факту випливає, що органу контролю за реалізацією ст.8, ст.9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[9] у сфері ІВ, держава немає.

Некваліфіковані інспектори у сфері ІВ фіскальної (податкової) служби взагалі не можуть виявити використання підприємством об'єктів авторських

і/або суміжних прав, оскільки не в змозі, наприклад, розрізнити виконання лекції суб'єктом суміжних прав від надання навчальної послуги, або виявити, наприклад, приховану купівлю/продаж навчальним закладом лекцій контрактним студентам, або які саме об'єкти авторських та суміжних прав мають стояти на обліку в театрах та на балансах телерадіокомпаній.

ВИСНОВКИ

Мінфін є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, державного внутрішнього фінансового контролю (постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 375). До сьогодні для податкової (фіскальної) служби Мінфіном не розроблено:

1. «Інструкції для перевірки використання суб'єктами господарювання (бюджетними установами) об'єктів права ІВ у своїй господарській діяльності»;
2. «Інструкції для перевірки законності набуття нематеріальних активів суб'єктами господарювання (бюджетними установами) та відповідності оцінки/недооцінки/переоцінки нематеріальних активів»;
3. «Інструкції для перевірки Форми 1ДФ суб'єктів господарювання (бюджетних установ) при виплаті винагороди для творців інтелектуальної власності».

Без наявності цих Інструкцій, виявити використання бюджетними установами (суб'єктами господарювання) нематеріальних активів, які приховуються з метою несплати встановлених законом виплат, неможливо.

Для отримання релевантної інформації про стан та перспективи вітчизняного ринку об'єктів права інтелектуальної власності необхідно розробити первинні документи статистичної звітності для об'єктів права інтелектуальної власності та Інструкцію щодо їх заповнення.

Для належної реалізації функцій з державного нагляду на ринку інтелектуальної власності (нематеріальних активів) в Державній фіскальній службі України необхідно створити управління чи відділ «З надходження податків і зборів від обігу об'єктів права інтелектуальної власності».

За невиконання вимог щодо обліку і використання нематеріальних активів встановити адекватні штрафні санкції.

Тільки розроблення Інструкцій з перевірки нематеріальних активів та адекватне незворотне покарання зможе змінити досліджені показники РНБО

стосовно того, що 50-80% загального ринку власності знаходяться в тіньовому обігу, а на поверхні показники цього ринку не перевищують 1,5 % основних засобів. Необліковані нематеріальні активи дійсно не приймають участі у формуванні ВВП України, оскільки навіть не відображені в господарському обороті держави.

Список використаних джерел.

1 Режим доступу: <http://creativitycities.org.ua/uk/creative-industries/texts/?newsid=22>

2 Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu/article/kajdiy-funt-investitsiy-v-kuljtituru-vozvraschaetsya-pyatikratno-issledovanie>

3 Доповідна РНБО України від 21.11.2008 р. «Про право і захист інтелектуальної власності та посилення її ролі у формуванні інтелектуальної власності та посилення її ролі у формуванні національного багатства України»

4 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи»

5 Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Верховна Рада України; Закон від 16.07.1999 № 996-XIV

6 Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань / Мінфін України; Наказ, Положення від 02.09.2014 № 879

7 Про затвердження Порядку визначення оціночної вартості об'єктів права інтелектуальної власності, що перебувають у державній власності або були створені (придбані) за державні кошти, з метою зарахування на бухгалтерський облік / Фонд державного майна; Наказ, Порядок, Форма типового документа від 13.12.2005 № 3162 / Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 квітня 2006 р. за N 479/12353

8 Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів суб'єктів державного сектору, Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 23 січня 2015 року № 11

9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»